

Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

και το παιδικό βιβλίο

Στο πλαίσιο του εορτασμού της Ημέρας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, οι Μ.Κ.Ο. :

- ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ «Σχεδία»
- ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ (Ε.Α.Δ.Α.Π.) και
- ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

πραγματοποίησαν μία σειρά εργαστηρίων με τη συμμετοχή εκπαιδευτικών.

Ο στόχος ήταν να ανιχνεύσουν το ρόλο του παιδικού βιβλίου στην καταπολέμηση των διακρίσεων.

Τα συμπεράσματα των εργαστηρίων παρουσιάστηκαν σε ημερίδα που έγινε στην αίθουσα εκδηλώσεων της ΓΣΕΕ, τη Δευτέρα 10 Δεκεμβρίου 2007 και σχολιάστηκαν από το κοινό και ομάδα εμπειρογνομόνων.

Στο πάνελ που συντόνισε η Αφροδίτη Δήμου, εκδότρια, συμμετείχαν ο **Συνήγορος του παιδιού**, Γιώργος Μόσχος και οι:

- Ελένη Αγάθωνος, *Δρ. Ψυχολογίας*
- Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου, *Δρ. Επιστημών της Αγωγής / Εκδότρια*
- Αναστασία Βαφέα, *Διευθύντρια ΣΧΕΔΙΑΣ*
- Μυρσίνη Ζορμπά, *Δρ. Πολιτικών Επιστημών / τ. Ευρωβουλευτής και τ. Διευθύντρια ΕΚΕΒΙ*
- Βαγγέλης Ηλιόπουλος, *Συγγραφέας*
- Λήδα Στεργίου, *Λέκτορας Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*
- Ευγενία Φακίνου, *Συγγραφέας*

Τα αποτελέσματα των εργαστηρίων παρουσίασαν εκ μέρους της ΕΑΔΑΠ οι Νατάσα Παπαπροκοπίου και Άννα Αλιφραγκή και εκ μέρους της ΣΧΕΔΙΑΣ οι Ελένη Καραγιώργη και Παναγιώτης Κασσιανός.

Η έκδοση αυτή παρουσιάζει τα συμπεράσματα της δράσης και χρηματοδοτήθηκε από το **Ίδρυμα Bernard van Leer**.

Ο στόχος είναι να ευαισθητοποιήσει γονείς, εκπαιδευτικούς, εκδότες, συγγραφείς και μέσα ενημέρωσης στην επιλογή, δημιουργία και έκδοση παιδικών βιβλίων που σέβονται το δικαίωμα όλων των παιδιών στη διαφορετικότητα.

Μήνυμα από τον Συνήγορο του Παιδιού, Γιώργο Μόσχο:

«Ο Συνήγορος του Παιδιού πιστεύει πολύ στα παιδικά βιβλία, ιδίως όταν μπορούν να λειτουργήσουν ως αφορμές και ευκαιρίες σκέψης, εκπαίδευσης και ενεργοποίησης των παιδιών για αναζήτηση της αλήθειας αλλά και για να μπορούν να μπαίνουν στη θέση του άλλου. Μέσα από τα βιβλία, τα παιδιά μπορούν να μαθαίνουν περισσότερα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους αλλά και το πώς θα σέβονται και θα υποστηρίζουν τα δικαιώματα των άλλων. Προσδοκία μας είναι το παιδικό βιβλίο να συμβάλλει στον πολλαπλασιασμό μικρών συνηγόρων του παιδιού στην κοινωνία μας».

Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι μια πολύ σημαντική συμφωνία ανάμεσα στις κυβερνήσεις όλων σχεδόν των χωρών του κόσμου. Η Σύμβαση αναφέρει 41 διαφορετικά δικαιώματα για παιδιά και εφήβους έως 18 ετών.

Ανάμεσα στα πιο σημαντικά από αυτά είναι:

- Το δικαίωμα όλων των παιδιών να μεγαλώνουν σε περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από ισότητα και είναι απαλλαγμένο από κάθε είδους διάκριση λόγω «φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης». (Άρθρο 2).

- Η υποχρέωση της εκπαίδευσης να αποσκοπεί στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και την προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή με πνεύμα ισότητας και φιλίας ανάμεσα σε όλες τις διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. (Άρθρο 29)

Παραθέτουμε εδώ ολόκληρα τα δύο σημαντικά αυτά άρθρα της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού:

Άρθρο 2 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασιζόμενης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 29 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

- α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.
- β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.
- γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.
- δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φυλών και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΧΩΡΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ- ΕΝΑ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΕΡΔΙΣΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Παράλληλα με αντίστοιχες εξελίξεις στο παγκόσμιο περιβάλλον κι εμείς στην Ελλάδα βιώνουμε μια συνεχώς αυξανόμενη ετερογένεια του κοινωνικού μας ιστού.

«Υπολογίζεται ότι κατά τα έτη 2004-05, στα δημοτικά δημόσια σχολεία ο αριθμός των αλλοδαπών και των λεγόμενων «παλιννοστούντων» μαθητών αντιστοιχεί στο 10,6% του συνολικού μαθητικού πληθυσμού. Καταγράφονται 122 διαφορετικές εθνικότητες που εκπροσωπούνται στο ελληνικό σχολείο.

Όπως υπογραμμίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης, η πολυπολιτισμικότητα συνιστά ένα παγκόσμιο φαινόμενο και υπάρχει σαφώς μια τάση διεύρυνσής του. Το στοίχημα λοιπόν που προκύπτει είναι κατά πόσο θα πετύχουμε μια ουσιαστική και δημιουργική συνύπαρξη με αυτούς τους «άλλους», συμφέρουσα τόσο για εκείνους που επενδύουν τη νέα τους ζωή στη χώρα μας, όσο και για την ίδια τη χώρα που τους υποδέχεται επενδύοντας κι εκείνη με τη σειρά της σ' αυτούς». *Λήδα Στεργίου.*

Αλλά οι κοινωνίες μας δεν καταφέρνουν να αποφύγουν τις ανισότητες και διακρίσεις. Οι διακρίσεις δημιουργούν έναν διαιωνιζόμενο κύκλο κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού και μειώνουν την ικανότητα των παιδιών να αναπτυχθούν σύμφωνα με τις δυνατότητές τους. Γι' αυτό πρέπει να καταβάλουμε κάθε προσπάθεια ώστε να μην υπάρχουν διακρίσεις σε βάρος των παιδιών, από όποια αιτία κι αν προέρχονται.

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ: ΕΝΑ ΔΥΝΑΤΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Παρά την αύξηση των νέων μέσων, η ανάγνωση παιδικών βιβλίων εξακολουθεί να είναι μία απαραίτητη δραστηριότητα στην ανατροφή, τη διαπαιδαγώγηση και την ψυχαγωγία των παιδιών στην Ελλάδα. Τα τελευταία 5 χρόνια, ο ετήσιος αριθμός εκδομένων παιδικών βιβλίων διατηρείται σταθερός και αποτελεί το 1/4 περίπου της συνολικής ετήσιας βιβλιοπαραγωγής, ενώ 46% από το σύνολο των παιδικών βιβλίων είναι προσχολικά παιδικά βιβλία. (πηγή: ΕΚΕΒΙ).

Τα βιβλία και η εκπαίδευση αποτελούν ένα σημαντικό μέσο καταπολέμησης των διακρίσεων. Το πώς συμβαίνει αυτό, μας το παρουσίασε με την εισήγηση της η εκδότρια και εκπαιδευτικός Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου:

«Το βιβλίο είναι ένα πολύ δυνατό εργαλείο που βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν το άμεσο περιβάλλον τους, την οικογένειά τους, την κοινωνία και τον κόσμο.

Πολύ πριν το παιδί αποκτήσει την αυτοδύναμη ικανότητα της ανάγνωσης, οι γονείς, οι άνθρωποι που αναλαμβάνουν τη φροντίδα των παιδιών και οι δάσκαλοι τους διαβάζουν ιστορίες για ανθρώπους από το μακρινό παρελθόν μέχρι τις μέρες μας και για ανθρώπους που ζουν όπως το ίδιο το παιδί και το περιβάλλον του. Οι εντυπώσεις και τα μηνύματα που περιέχονται στις

ιστορίες αυτές τα συντροφεύουν πολλές φορές σε όλη τους τη ζωή.

Η ανάγνωση παιδικών βιβλίων είναι μια δραστηριότητα που προτείνεται όλο και περισσότερο στις μικρές ηλικίες των παιδιών. Είναι ένας καθρέφτης μέσα από τον οποίο το παιδί βλέπει τον εαυτό του αλλά και ένα παράθυρο μέσα από το οποίο μπορεί να εξηγήσει τον κόσμο γύρω του. Μπορεί επομένως να περάσει την αντίληψη ότι άνθρωποι από διαφορετικές ομάδες μπορούν να παίζουν και να δουλεύουν μαζί, να συνεργάζονται και να λύνουν τα προβλήματά τους γιατί όλοι έχουν πολλές διαφορές αλλά έχουν παρόμοια συναισθήματα, ανάγκες, αξίες και φιλοδοξίες. Η αγάπη και το μίσος, ο φόβος και η επιθυμία για δικαιοσύνη δεν αφορούν μόνο κάποιες κατηγορίες ανθρώπων αλλά εξίσου όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από τις διαφορές τους.

Ένα εικονογραφημένο βιβλίο για μικρά παιδιά είναι ένα εργαλείο για την ανάπτυξη, τη σχολειοποίηση, την πρόσβαση στην κουλτούρα και τον πολιτισμό, την υποστήριξη της κοινωνικοποίησης. Στην ιδιωτική σφαίρα -δηλαδή έξω από το σχολείο- η ανάγνωση είναι ο πιο συχνά χρησιμοποιούμενος τρόπος για τη διάδραση ανάμεσα σε γονείς και παιδιά».

Η Αναστασία Βαφέα παρατηρεί επιγραμματικά:

«Το βιβλίο είναι από τα πιο σημαντικά εργαλεία για την καλλιέργεια του σεβασμού του «άλλου» στα μικρά παιδιά. Κι αυτό επιτυγχάνεται με:

- την παρουσίαση ισότιμων ποικιλόμορφων ηρώων
- την μη αποφυγή αναφοράς σε καταστάσεις σύγκρουσης
- την ενθάρρυνση των μικρών αναγνώστων, όσον αφορά στην ανάληψη πρωτοβουλίας για την ανατροπή στερεοτύπων και την καταπολέμηση διακρίσεων και προκαταλήψεων.
- την παρουσίαση της ποικιλομορφίας ως στοιχείου εμπλουτισμού μιας κοινωνίας και όχι ως προβλήματος».

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ: ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

«**Ο** εκπαιδευτικός παραμένει ρυθμιστής και διαμεσολαβητής των θεμάτων και των στάσεων που προβάλλει ένα βιβλίο. Αυτό σημαίνει ότι έχει τη δύναμη με τις κατάλληλες παιδαγωγικές μεθόδους και δραστηριότητες ακόμα και να ανατρέψει προκαταλήψεις ή στερεότυπα που πιθανόν προβάλλει το βιβλίο». *Ελένη Καραγιώργη*

Ο Παναγιώτης Κασσιανός συμπληρώνει:

«Όταν μιλάμε για το παιδικό βιβλίο και το σεβασμό στη διαφορετικότητα πρέπει να διακρίνουμε δύο διαστάσεις του παιδικού βιβλίου και γενικά του βιβλίου:

1. Διαβάζω ένα βιβλίο μόνος/η μου
2. Διαβάζουμε ένα βιβλίο στο σχολείο

Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για ανάγνωση στον ελεύθερο χρόνο του παιδιού, που το κάνει είτε μόνο του είτε με τη βοήθεια ενήλικα για λόγους τέρψης και ευχαρίστησης.

Στη δεύτερη περίπτωση πρόκειται για μια οργανωμένη δραστηριότητα η οποία:

- Για να μην αποκτήσει στοιχεία διδασκισμού, πρέπει να διατηρήσει τα χαρακτηριστικά της πρώτης (τέρψη και ευχαρίστηση)
- Αλλά ταυτόχρονα αποτελεί ένα παιδαγωγικό εργαλείο για τον εκπαιδευτικό της τάξης, προκειμένου να οργανώσει δραστηριότητες για να κάνει πιο εύληπτα τα θέματα του βιβλίου και να διαχειριστεί τις απόψεις, τις στάσεις ή και τα στερεότυπα που μεταφέρει».

Η Λήδα Στεργίου προτείνει στους εκπαιδευτικούς:

- Το πρώτο που πρέπει να γνωρίζει ένας εκπαιδευτικός είναι ότι κανένας σεβασμός δεν μπορεί να υπάρξει και να είναι ειλικρινής εάν δεν στηρίζεται κατ' αρχάς στην αναγνώριση ύπαρξης του άλλου, στην αναγνώριση των στοιχείων που συνθέτουν την ταυτότητά του. Ο άνθρωπος έχει πάντα την ανάγκη να υπερασπίζεται, να προστατεύει και να ισχυροποιεί την ταυτότητά του. Την ατομική και την κοινωνική.
- Οι μαθητές πρέπει να οδηγούνται στη συνειδητοποίηση και στη διερεύνηση των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των ανθρώπων. Όχι για να εστιάσουν στο ασύμβατο των πολιτισμών αλλά αντίθετα, για να καλλιεργήσουν την αποδοχή και τον σεβασμό στη διαφορά, εξαιρώντας πανανθρώπινες, οικουμενικές αξίες.
- Ένας κίνδυνος και συχνό φαινόμενο στα παιδιά μεταναστών χαμηλού κύρους είναι η λεγόμενη διπλή ημιγλωσσία, δηλαδή η ελλιπής γνώση και των δύο γλωσσών, της μητρικής και της δεύτερης. Σ' αυτή την περίπτωση, οι μαθητές αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις μαθησιακές απαιτήσεις και οδηγούνται στη σχολική αποτυχία.
- Το να δημιουργήσεις με τη βοήθεια των αλλοδαπών παιδιών και των γονιών τους μικρά αυτοσχέδια λεξικά με βασικές καθημερινές επικοινωνιακές λέξεις δεν απαιτεί ιδιαίτερες ικανότητες. Απαιτεί όμως διάθεση. Διάθεση να ανασύρεις τα παιδιά από την αφάνεια, να τα προτρέψεις να νιώσουν περήφανα (πρώτον γιατί υπάρχουν και δεύτερον γιατί γνωρίζουν ήδη μια γλώσσα και μαθαίνουν ή έμαθαν μια δεύτερη). Απαιτεί διάθεση να φέρεις όλους τους μαθητές σε επαφή με την πολυγλωσσία, κάτι που υποστηρίζεται επίσημα αλλά δεν εφαρμόζεται ποτέ.
- Είναι προφανές ότι όσο μεγαλύτερη είναι η ποικιλία των προελεύσεων και των ιστοριών ζωής του μαθητικού κοινού, τόσο πιο διαφοροποιημένες είναι και οι εμπειρίες του. Αυτή ακριβώς η ποικιλομορφία χρειάζεται να αναδειχθεί, τόσο μέσα από τις παιδαγωγικές μεθόδους και στάσεις των εκπαιδευτικών, όσο και από τα παιδαγωγικά εργαλεία, σημαντικό μέρος των οποίων αποτελούν τα παιδικά βιβλία.

ΑΣ ΕΠΙΛΕΓΟΥΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΕ ΤΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΜΕΜΟΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕ ΣΕΒΑΣΜΟ ΣΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ.

Σύμφωνα με την Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου:

«Κείμενα και αναγνώστες κατασκευάζονται πολιτισμικά και κοινωνικά. Ως φορείς πολιτισμικών αξιών τα παιδικά βιβλία ασχολούνται και με το θέμα της διαφορετικότητας η οποία μπορεί να είναι εθνική, φυλετική, γλωσσική, οικονομική, ή σε σχέση με το φύλο. Γι' αυτό πρέπει να επιλέγουμε τα παιδικά βιβλία με κριτήριο τις πολιτισμικές όψεις των κειμένων τους.

Δεν περιέχουν όλα τα παιδικά βιβλία τα μηνύματα που θέλουμε να περάσουμε στα παιδιά σήμερα. Περιέχουν συχνά τις ίδιες τις στερεοτυπικές αντιλήψεις που έχουν και τα άλλα μέσα.

Ολες οι ιστορίες αλλά και οι εικονογραφήσεις ενσωματώνουν αξίες είτε από πρόθεση είτε όχι, είτε εκφράζονται ανοικτά είτε υπαινικτικά. Το θέμα αυτό δεν αφορά μόνο τα βιβλία με αφήγηση μικρής ή μεγάλης ιστορίας αλλά και βιβλία γνώσεων ή βιβλία δραστηριοτήτων. Ακόμη και η πιο αθώα ιστοριούλα μπορεί να περιέχει ισχυρές στερεοτυπικές αντιλήψεις, να προωθεί τη διάκριση και να μην σέβεται τη διαφορετικότητα.

Τα παιδιά επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους κυρίως στην ιστορία και δεν βλέπουν σε πρώτο επίπεδο τις αξίες που περιέχει η ιστορία που διαβάζουν ή τους διαβάζεται. Εάν τα μικρά παιδιά εκτίθενται επανειλημμένα στις στερεοτυπικές αντιλήψεις μέσω των λέξεων και των εικόνων, υπάρχει ένας κίνδυνος ότι τέτοιες διαστρεβλώσεις θα γίνουν μέρος της σκέψης τους, ειδικά εάν ενισχύεται αυτό από τις κοινωνικές προκαταλήψεις.

Είναι, επομένως, ευθύνη των ενηλίκων να επιλέξουν τη λογοτεχνία που είναι κατάλληλη για τα παιδιά και που παρέχει στα παιδιά τις σχέσεις των ανθρώπων σήμερα για όλο τον κόσμο. Πρέπει να πληθύνουν τα βιβλία που παρουσιάζουν όλες τις ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού ή ομάδες με αποκλίσεις και διαφορετικότητα στο χρώμα, στις ικανότητες κ.λπ.

Η σύγχρονη απαίτηση στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες είναι να διαβάζουν πλέον τα παιδιά ιστορίες που τα εξοικειώνουν με τη διαφορετικότητα και που καταρρίπτουν άμεσα ή έμμεσα στερεότυπα για ρόλους και αξίες: βιβλία τα οποία παρουσιάζουν κουλτούρες μειονοτήτων, εναλλακτικές μορφές οικογένειας, ισότητα των φύλων, άτομα με ειδικές ανάγκες. Τέτοια βιβλία, τα έχουμε ανάγκη!»

Ο συγγραφέας παιδικών βιβλίων Βαγγέλης Ηλιόπουλος τόνισε:

«Ο σεβασμός στα δικαιώματα ξεκινά από το σεβασμό στο διπλανό μας, στο φίλο μας, στο συμμαθητή μας. Η παιδική λογοτεχνία έγκαιρα αντιλαμβάνεται τα σημεία των καιρών και χαρίζει στα παιδιά βιβλία με θέματα που τα απασχολούν και με ιστορίες που στους πρωταγωνιστές τους θα ανακαλύψουν τον εαυτό τους. Απομένει στο παιδί - αναγνώστη να δώσει το νόημα που εκείνο επιθυμεί στο κείμενο και στον εκπαιδευτικό να ανακαλύψει τα κατάλληλα βιβλία -μέσα στα τόσα που κυκλοφορούν- που θα αγγίξουν τις ψυχές των παιδιών».

ΑΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΜΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΣΕΒΟΝΤΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου αναφέρεται στο ρόλο του δημιουργού:

«Πριν το βιβλίο γίνει ανάγνωσμα βρίσκεται στο μυαλό και στη φαντασία του/της δημιουργού του. Γράφεται στη συνέχεια και παίρνει σάρκα και οστά, οπτικοποιείται από τον/την εικονογράφο, στέλνει μήνυμα από την εικονογράφηση του εξωφύλλου. Παίρνει σχήμα, παράγεται και γίνεται εμπορικό αντικείμενο. Στη συνέχεια παίρνει το δρόμο για τους παιδικούς καταλόγους, τα sites των εκδοτικών οίκων, τις βιβλιοθήκες και τα βιβλιοπωλεία. Υπάρχει δηλαδή μια ολόκληρη αλυσίδα διαφορετικών ανθρώπων και με διαφορετικούς στόχους που διαμορφώνουν το προϊόν που λέγεται βιβλίο, πριν φτάσει στα χέρια των παιδιών. Η φροντίδα για την δημιουργία βιβλίων χωρίς στερεότυπες αντιλήψεις και με σεβασμό στη διαφορετικότητα απαιτεί συνεχή φροντίδα από κάθε κρίκο της αλυσίδας. Μπορεί ο συγγραφέας να έχει αυτή την πρόθεση αλλά να προδοθεί από τον εικονογράφο. Μπορεί κείμενο και εικονογράφηση να υπηρετούν πολύ καλά τους στόχους του συγγραφέα και το βιβλίο να προδοθεί από τον εκδότη μέσω της προώθησής του. Μπορεί τέλος να προδοθεί το νόημα και οι αξίες που το διαπερνούν ακόμη και από τον διαμεσολαβητή – τον δάσκαλο, τον γονιό ή τον εμψυχωτή».

Η Λήδα Στεργίου, συνοψίζοντας τα στοιχεία που πρέπει να χαρακτηρίζουν το παιδικό βιβλίο ώστε να προάγει τον σεβασμό στη διαφορετικότητα καταγράφει τα εξής:

• Να μην αναπαράγουν στερεοτυπικές εικόνες (σχετικά με τα δύο φύλα, σχετικά με τους ρόλους μέσα στην οικογένεια και στο σχολείο, σχετικά με συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες).

• Τα θέματά τους και η επεξεργασία τους να μην είναι περιορισμένα αλλά να απεικονίζουν και να αναδεικνύουν την ποικιλομορφία.

• Για τους ρόλους των φύλων: Οι έμφυλες διακρίσεις μεταδίδονται στα παιδιά από πολύ νωρίς όταν τους δείχνουμε ότι τα κορίτσια και τα αγόρια παίζουν διαφορετικά παιχνίδια, προτιμούν διαφορετικά χρώματα, έχουν διαφορετικές υποχρεώσεις ή είναι ικανά σε διαφορετικά πράγματα. Όταν επίσης τους μαθαίνουμε ότι οι ρόλοι του μπαμπά και της μαμάς είναι σαφώς διακριτοί και ότι υπάρχουν πράγματα που είναι μόνο για γυναίκες και άλλα που είναι μόνο για άντρες.

• Για την εθνοτική και πολιτισμική προέλευση των ηρώων: Θα πρέπει να αντιπροσωπεύεται μια ποικιλία προελεύσεων και μάλιστα ανάλογη με αυτήν που υφίσταται πραγματικά στη χώρα μας. Κάτι που είναι επίσης σημαντικό είναι ο «διαφορετικός» να μην είναι ένας ανάμεσα στους πολλούς και ούτε να προβαίνει σε ηρωισμούς προκειμένου να διεκδικήσει μια αξιοπρεπή θέση. Η καθημερινότητα και η πραγματικότητα στις πραγματικές της διαστάσεις και στην πραγματική της ποικιλομορφία είναι πάντα ένας καλός οδηγός.

• Για τα επαγγέλματα και τις ενασχολήσεις: Θα πρέπει να παρουσιάζεται στα παιδικά βιβλία ένα ευρύ φάσμα επαγγελμάτων (π.χ. και ο οικοδόμος και η καθαρίστρια και ο δάσκαλος και ο γιατρός κ.λπ.) καθώς επίσης να γίνεται αναφορά και στην παιδική εργασία.

• Για τις διάφορες κουλτούρες: Χρειαζόμαστε βιβλία που να απεικονίζουν ποικίλα πολιτισμικά στοιχεία, έτσι όπως εκφράζονται στις αντίστοιχες χώρες αλλά και όπως τροποποιούνται στις χώρες υποδοχής. Για παράδειγμα, πώς λειτουργεί μια Αλβανική οικογένεια; Ποιες αξίες προάγονται στο

αλβανικό σχολείο; Ποια παιχνίδια, ποιες γιορτές, ποιες συνήθειες γνωρίζουμε από τη διπλανή χώρα και πώς αυτά προσαρμόζονται στην ελληνική πραγματικότητα;

- Η πολυγλωσσία επίσης είναι καλό να προωθείται μέσα από το παιδικό βιβλίο. Και τα δίγλωσσα παραμύθια είναι χρήσιμα, αλλά και η αποσπασματική χρήση ξένων λέξεων και εκφράσεων είναι κάτι που αντικατοπτρίζει και νομιμοποιεί την υπάρχουσα γλωσσική ποικιλία.
- Οι διαφοροποιημένες σωματικές ικανότητες είναι κάτι που χρειάζεται πλέον να εμφανιστεί και στα βιβλία. Η γνωριμία των παιδιών με πρωταγωνιστές που διαφέρουν ως προς τα σωματικά χαρακτηριστικά και δεξιότητες αλλά με τους οποίους έχουν και τόσα κοινά ενδιαφέροντα και έγνοιες, τα βοηθά να αντιμετωπίσουν τον ενδεχόμενο φόβο και δυσπιστία απέναντι στο διαφορετικό.

Αν σκεφτούμε πόσα παιδιά μπορεί να ωφεληθούν από έναν μόνο ευαίσθητο και μάχιμο εκπαιδευτικό, συγγραφέα, γονιό, εκδότη ή απλό πολίτη, τότε καταλαβαίνουμε πως οι όποιες προσπάθειες δημιουργικής συμβίωσης κάθε άλλο παρά μάταιες είναι.

Οι αλλαγές στις ελληνικές κοινωνικές δομές συνέβησαν απότομα και γρήγορα μέσα στα τελευταία 20 χρόνια κι αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την καθυστερημένη ανταπόκριση των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, των εκδοτών, των εκπαιδευτικών και των οικογενειών, απέναντι στην ανάγκη να υιοθετηθούν νέες αξίες, όπως αυτές της κοινωνικής ένταξης και του σεβασμού στην διαφορετικότητα.

Αυτός είναι ο λόγος που τα παιδικά βιβλία δεν είναι ακόμη σε ικανοποιητικό βαθμό απαλλαγμένα από προκαταλήψεις. Έτσι, ενώ τα παιδιά χρειάζονται σήμερα περισσότερο από ποτέ να αναπτύξουν την κατανόηση και τις ικανότητες που απαιτούνται προκειμένου να αναπτυχθούν μέσα σε κοινωνίες που αλλάζουν συνεχώς και γίνονται όλο και περισσότερο πολύμορφες, το εκπαιδευτικό και μαθησιακό μας σύστημα δεν παίζει ακόμη τον πρωταγωνιστικό ρόλο που θα όφειλε.

Η Μυρσίνη Ζορμπά συνόψισε:

Το παιδικά βιβλία άλλαξαν στη χώρα μας ριζικά, όσον αφορά τη μορφή και το περιεχόμενό τους, αμέσως μετά τη Μεταπολίτευση, το 1974.

Με την ευρεία διάδοση των νέων παιδαγωγικών μεθόδων, που εκείνη την εποχή βρισκόταν στο κέντρο των συζητήσεων των εκπαιδευτικών, και με τη λειτουργία εναλλακτικών σχολείων, έγινε αισθητή η σημασία του παιδικού βιβλίου, που ήταν είδος μάλλον υποτιμημένο.

Ως τότε, τα κείμενα και η εικονογράφηση ανταποκρίνονταν στοιχειωδώς στις ανάγκες των παιδιών για πληροφορίες, ψυχαγωγία και ευρύτερη παιδεία.

Οι παλιές εκλαϊκευμένες εκδόσεις κλασικών κειμένων ανατυπώνονταν χωρίς ιδιαίτερη φροντίδα, ενώ μεγάλες ήταν οι ελλείψεις βιβλίων για την προσχολική ηλικία. Σταδιακά δημιουργήθηκαν εκδοτικές σειρές που γνώρισαν επιτυχία χάρη στους Έλληνες συγγραφείς και εικονογράφους που εργάστηκαν για το παιδικό βιβλίο με φαντασία και δημιουργικότητα, απαλλαγμένοι από διδακτισμό.

Αυτό έκανε το παιδικό βιβλίο ανθεκτικό στον ανταγωνισμό των νέων μέσω και ενίσχυσε τη θέση του μέσα στην οικογένεια και την εκπαιδευτική διαδικασία.

Σήμερα είναι η στιγμή να αξιολογήσουμε την εξέλιξη του παιδικού βιβλίου στη χώρα μας και να εντοπίσουμε τις νέες ανάγκες στις οποίες καλείται να ανταποκριθεί.

Ανάμεσα σ' αυτές, κορυφαία είναι η ανάγκη της αναγνώρισης, της συνειδητοποίησης, του διαλόγου και της θετικής στάσης απέναντι στην ετερότητα. Ο Άλλος, ο διαφορετικός από μας, μας φοβίζει και προκαλεί μέσα μας αρνητική αντίδραση. Εύκολο είναι να τον κατατάξουμε στους εχθρούς μας και να τον μισήσουμε, στους κατώτερους από μας και να τον υποτιμήσουμε, στους αλλόκοτους και να τον περιγελάσουμε. Δύσκολο είναι να τον κοιτάξουμε χωρίς προκατάληψη, να τον συναισθανθούμε, να τον αντιμετωπίσουμε ως ισότιμο, να αποκωδικοποιήσουμε τις διαφορές, να μπούμε σε διάλογο, να βρούμε τρόπους επικοινωνίας μαζί του, να κερδίσουμε από κοινού αυτοπεποίθηση, εμπιστοσύνη, αλληλεγγύη, θετική ενέργεια, διευρμένους πολιτισμικούς ορίζοντες.

Στις απαιτήσεις αυτών των τόσο περίπλοκων κοινωνικών και διαπροσωπικών λειτουργιών καλείται να ανταποκριθεί το παιδικό βιβλίο στις μέρες μας.

Ο στόχος δεν είναι εύκολος, καθώς συχνά η ετερότητα θεωρείται εκ φύσεως κατώτερη. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο ψέμα αφού, όπως πια γνωρίζουμε, η ετερότητα είναι μια κοινωνική κατασκευή και δεν φυτρώνει σαν λουλούδι στη φύση.

Κι όμως σε όλους μας συμβαίνει ενώ είμαστε ευαίσθητοι σε κάποιου είδους διακρίσεις, να θεωρούμε «φυσικές» κάποιες άλλες.

Εδώ βρίσκεται η δουλειά αυτής της δυνατής κοινότητας που αποτελείται από συγγραφείς και εικονογράφους, εκπαιδευτικούς και γονείς, πανεπιστημιακούς και εκδότες, κριτικούς, ΜΚΟ και δημοσιογράφους: να φωτίσει τις διακρίσεις κάθε είδους, να τις απογυμνώσει από το ένδυμα της φυσικότητας που τις σκεπάζει και τις παραποιεί και να μας δώσει παιδικά βιβλία που θα μας αποκαλύπτουν και θα κάνουν ελκυστικό έναν κόσμο καλύτερο από αυτόν στον οποίο ζούμε.

Έναν κόσμο στον οποίο θα φαίνονται αφύσικες οι ανισότητες και οι διακρίσεις και φυσικά τα Δικαιώματα των Παιδιών και η Ετερότητα.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

Δίκτυο
για τα Δικαιώματα
του Παιδιού

diktio1@gmail.com

Εταιρεία για την Ανάπτυξη
και τη Δημιουργική
Απασχόληση των Παιδιών
(Ε.Α.Δ.Α.Π.)

eadap@otenet.gr

Κέντρο Παιδαγωγικής
και Καλλιτεχνικής
Επιμόρφωσης **Σχεδία**

www.schedia-art.gr

Με την υποστήριξη του Ιδρύματος Bernard van Leer.

